

Te taata'oa o te hinaaro
te hahoua no teienci vaa,
a nua mai ia, i na farane,
et, i te matahiti hoe.

* Faau mai i te auvaha
no te paeau Papaa.

TE VEA NO TAHITI.

Ei haaparare ra, te Parau rii api, e faufaa hia i to
e mau fenua i roto i te Hau Tamarii; e nei, i te mau mahana maha to

O te feia hoo taao, e mau
taao, e haapoia i tau rae
taao, e tia ia, ai nenei atoa
hia, ta ratou mau parau
faaite i roto i teienci vaa,
ia afaui mai ratou; (farane
i te rini hoe.

* Faau mai i te Auvaha
no te paeau Papaa.

PARAU FAAITE NA TE HAU.

No te mea, raverahi aenei te taata i hoo haere
i te fenua, e ua faatupu te vetahi mau taata i te maro
raa i te rave hia, i te ai te feia maro, i topu mai ai te
fii rahi, titi titau i te mau Tipiuta, ia faataa i te parau
no te faanoere raa i te haava raa, e ua topu mai hoi te
peapaea rahi i te mau hoo raa. Ei faanoere i teienci pea-
pea rahi, ua faataa aenei te mone o te Auvaha o te Eme-
peru, e i teienci antai i mua nei: Te taata toa e hinaaro
i te hoo i te fenua, e mata na ia, i te faaite mai i te fare
toroa o te pae Tahiti, e mai te afai mai hoi i te mau pa-
raa, atoa no i na tiro rae ci faatu, te hoi hoi no i na
fenua ra, te mataeinaa rahi e te mataeinaa nio no te vai
raa, e te ioa hoi, mai te tarahu hia e ana na roto i te
Vea papaa e te Vea Tahiti nei, i te taata toa e fau-
faa ia ratou, e o tei manao hoi e faufaa ta ratou i taua
mau fenua ra, ia tia ia ratou ia hoo nei e ia faaite
mai i ta ratou parau i te fare toroa o te pae Tahiti. E
ia oti te avae e ia hope te vai mau haapoia raa i toa i titau
hia mai e te Ture i te haapoia hia; e mai te mea aore
raa e parau i hoo hia mai; e roa ia i te taata i hinaaro
i te hoo, te hoo parau no te faaite i taua hoo raa. Ia ore
ia roa mai teienci parau faaite, e ore ia e tia ia papai
hia te parau faaui i mua i te aro o te Notaire, e ia rana
toa iho.

Te mau hoo raa toa i rave hia mai te oti ore teienci
mau parau i faaite hia i na nei, e faanoere hia ia: Te No-
taire e te mau taata toa i rave e i taaturu atu i te rave
raa i te reira parau faaui no te hoo raa, e tia ia i te
taata i hamani i na hia, ia haava ia ratou no te ioo raa
e te faufaa, e faaitea toa hia hoi i te mau utua no te
faanoere ore; ta ratou i toa mai i na hia ia ratou.

Te faaite hia to nei te mau Metua tane e te mau
Metua vahine hoi o te mataeinaa ra o Paru, e mai te
mea e tamarii tamahine ta ratou e tono i te haapii raa
ra, e farai toa hia mai ia ta ratou mau tamahine i te
haapii raa a te mau vahine Pope mai te tarahu ore (e
euterat).

Mai teia ia, na te mau Metua e hooa na ia ra-
ton mau tamarii i te mau mea toa e au no te haapii raa ia
ratou, oia hoi te parau uono, te pui te mita, te parau
haapii etc. e na te mau Metua iho hoi e faaamu i te
mea. E tia ra hoi i te mau Metua ia haere hua i reira,
ui unaitai atu ai.

Te faaite nei o Miti Bellas Alexis i te mau metua
tane e i te mau metua vahine no te fedi Tahiti nei;
e o te fare haapii raa o tana e faaite i roto i te ma-
taeinaa ra o Puen, e i te mahana 13 ia no Eperera nei
haamata hia to ai. Te feia toa e hinaaro i te tono i
ta ratou ra mau tamarii, te parau hia i to nei ia ratou
i te aratai i ta ratou mau tamarii i Puen ia tae i
taua mahana ra.

Te tarahu no te haapii raa ra.

No te tamarii maohi e parahi papu raa i reira 3

ia tara i te avae hoo.

No te mau tamarii papaa ra e na roto maite hia
ia i te parau faaui raa, e ore e farai hia te ore e parahi
tamaui mai i roto i te fare haapii raa.

Te faaite atu nei te Auvaha no te pae tahiti
i te mau Tavaana, e i te apoo raa no te mau mataeinaa
i Tahiti e Moorea; E no te hamani raa e te tati rai
i te hoo fare no te maitai o te taata toa no te ma-
taeinaa ra, mai te fare haapii raa ra. E tia ia i te
taata toa no te mataeinaa ia rave i te roira ohira.

E ore ra mai te reira te huro no te fare pure
raa, E haapoia ia i te mau taata o te mataeinaa, tei
haapoia i te parau hoo reira taua fare pure raa ra, o ratou
mau rae e tati e te hamani i te reira mau fare.

Te faaite nei Miti Scholer mann i te mau taata
Tahiti, aore a i faufaa mai i ta ratou mau tarahu raa, e
ua tia ia na te rave i te Tairi tiapai ore hia, e tae
ua toa i te mahana 1 no Me 1857, ia maitai ia ratou
te afaui mai i taua mau tarahu na ratou ra.

Te parau faaite nei Miti Mibert te raaira no te
mau Ariduru e te mau Aratia, e tei haapoia hia hoi no
na iho i te ohira no te fare Apoo raa i te mau taata
tana i hooa haere atu i te mau peu ra, e afai mai i
taua mau peu ra i teienci. Ia fauhoi mai taua mau ta-
ata rai i taua mau peu ra, e utau mai ia i te mau pa-
raa i papai hia to ratou mau iao no te tae raa to taua
mau peu ra i to ratou rima. E au hoi ia ratou te vai-
ho maitai i taua mau parau ra, ei faaite a muri ae mai
te mea e tia ra, e aore ta te Hau e titau faahou raa tu
ia ratou, no teienci mau peu i hooa haere hia tu ia
ratou ra.

No te mea, ua faaite atu na te Auvaha o te pae
Tahiti, e e mea rahi te mataeinaa aore a i afaui mai i
ta ratou mau mone no te fare apoo raa; e te rahi nei te
Avae i mairi ia ratou aore a i afaui mai nei, te faaite
faahou nei i taua mau mataeinaa ra, e mea tia roa ia
ratou, ia afaui oia mai i taua mone i mairi i muri ra;
e te parau nei hoi ia ratou, e haapoia maitai ae te afaui
raa i mua nei i te mau avae atoa.

Ei te mahana piti i mua nei, te 7 no Eperera, i te
hora 5 i te shiabi e patia ai te Taote rahi no te Hau i
te mau tamarii no te mau mataeinaa toa i Tahiti nei, o
te ore a i patia hia ra.

Te mau tamarii i patia hia i te mahana piti i mairi
aenei, e o te faaite hia hoi te mau iao i muri nei, e hae-
re mai ia ratou e tia ia te atoa i taua mahana e i
taua hoo haapoia hia ra i te Taote rahi o te Hau nei
Mataeinaa i Papete, Mataeinaa i Papapa, Mataeinaa i Paea

Matarena.	Tetumu.	Tatarua.
Tauvau.	Louis.	Tesira.
Maiurai.	Teamo.	Acau.
Atipaea.	Uiria.	Marie.
Tearitua.	Papara.	Morie.
Tamu.		

te no hōi tū mēi mān Tavana no faa paupū mā-
tūeina rā i te hāpao papū i te tēnei parau faaitē.
1. Mai te mea i te mau tāmāri atoa no te fana nei te
mānāto i te patia rāa, e ia ora hōi te tāmāri i tana
hāa mai poupuu rā o tei faarahi nā i te pohe rāa o
te taata.

PARAU NO TE APOO RAA IRITI RAA TURE.

IAVA 3.

E hōi itī hōi te hāra eia, e e rahi, rāa hōi tana
hāra rā mēi te mea u amui hia i te hōe e aore ia i te
fahi atoa o teinei rāa rāva e pae i faaitē i mēi nei.
1. Mai te mea i te mau tāmāri atoa no te fana nei te
mānāto i te patia rāa, e ia ora hōi te tāmāri i tana
hāa mai poupuu rā o tei faarahi nā i te pohe rāa o
te taata.
2. Mai te mea toptiti, aore ia e caverahi tei rāva i tana
hāra eia rāa.
3. Mai te mea, e mauhaa faaitē e aore ia e mauhaa
hūna i tana eia rāa, e aore ia i te hōe o tana mau
eia rāa.
4. Mai te mea, u rāve ratou i tana hāra rā, māi te va-
vahi na rapaeu na, e aore ia māi te pūma e māi te ta-
viri hāvare, i roto i te hōe fare parahi hia, tei hāpao
hia ei parahi rāa, e o te piri māi i pūhitho.
5. Mai te mea, u rāve hia tana hāra eia rā na roto
i te rāva pūa, e aore ia i te faaau ai i te mauhaa.

Ua i te mairi, e riro, aore ei eia māi māi te mea
ia eia te hōe taata i te mōi 4000 farane i te ao. Ua pa-
rao atura te hau, e te faataa nei teinei mau irova i
muri māi i te hūro o te uia, e u faateina rāa māi
ia taa atu tana mōi eia hia i te mau oia i hāpao
hia, aore te hāra eia i te rui, ia faaau i te ao na fa-
ariro hia ia ei hāra rahi rāa. E mea rāria rā te eia
ia rāve hia i te po, e te faaitē rāa hōi ia i te iro rahi o
tana taata rā, e riro hōi ia ei taata rāria, no te mea,
ua hia i oia i te mairi, rāa o te taote o te taata. I te vai
noa rāa hōi o te taata māi te hūro itī māi o te paruru
rāa hia.

E mea rahi te Iriti Ture i tana mēi oia i te parau
mai, e aore rāa i tana maitai ia ratou te hūro e rāa, no
te hōe hāra eia i rāve hia e te hōe taata itea māi te mau-
haa, e te hōe māi te mauhaa ore. Māi te mea, ia ore
tana eia rā, ia rāve i tana mauhaa, e eia noa hōe a rā;
e māi te mea u rāve oia i tana mauhaa rā, e taparahi
taata ia; e ore ia e au ia parau tālou i te reira parau
i roto i teinei trāva.

Fanave. Ua tū māi oia, e u parau māi oia i te hōe
mau parau pūa no te hāra eia i rāve hia māi te mau-
haa. Ua faaitē oia i te rahi rāa o te reira hāra eia, ia
rāve hia na roto i te hāmautāu. E hio maitai i te opna
pūa rāa o te eia, tei rāve atea noa i te mauhaa, ei ta-
parahi māi te mea ua rohia oia, e na teinei mānā
opna maitai hia i faaitē māi i te reira taata rāria rahi,
e u rāve ia faaaro tei reira hūro eia, ei hāra rahi rāa.
Ore.— Hōe atoa tana hūro parau. Ua māi mairi te
apo rāa, ia tāno hia māi te ture taata. Taio hia tura
e W. Darling. E ia o te taio rāa, paraparau hāve na
mairi te mau Iriti Ture māi te hāpao ore i te mau
trāva itoa no tana Ture rā, māi te anō hēere noa te
tahi hāra i roto i te tahi, e māi te imi hāere ato a te
tahi mau trāva. Api, aore rāa tura e Hea, e e taa te parau.
Fanave. Ua parau faahou māi oia, i te parau no te
hāere e rāa te mau Iriti Ture, e te hāpao ore rāa māi
i te trāva Ture; e u anō ato ia ratou e hāpao māi i te
trāva 3, eiaha e parau faahou i te hōe parau e, Ua fa-
aitia oia i te trāva, e u anō i te apo rāa e faaitia.
Aore atura te reira parau i faaitia hia.

Ua parau atura M. Darling na roto i te ao o te
Hau, e māi te mea, aore ratou i maramarama i tana
parau rā, e aore i maitai ia faaitia, e vaiho ananahi a
imi faahou ai, penēia o te taa to ratou mānā i reira.
Faasi hia tōra te apo rāa i tana mānā rā i te
hōa pae i te ahiahi, e u vaiho hia mānāhi i te ma-
hāna i te Fepuare i te hōa 12 i te avata.

Rarēitihi te Iriti Ture i paraparau i teinei trāva
2. Ua mānā ratou e ore te parau hāmautāu, e
tas mānā, e e mōno ai i te parau faaitia i teinei
mau tōa i eiaha rā, e aore ia e hōo māi i tana mā-
tāna rā. Ua faaitia atu te itāu, e te faaitia pūa, rā i
enei parau hāmautāu i tana au rāa i tōtōu e hā
mao na, o te au rāa māi ia, mānā rā o te faaitia
i te itoa eiaha, e aore ia o te hōo mau.

Mairi.— Māi te mea ia faaitia hā rā, e ia ei
tana vaiho i faaitia hā rā i te taa rā te taa i faa-
ta hā, e faaitia hā anei ia māi te eia rā e e faa-
hā noa hā anei i te faaitia i te taa eiaha e anā ia.

Te Hau. Māi te mea ua faaitia hā na riro ia fa-
ua na taata faaitia hā rā i tana taata e e te tahi i te
tahi, e au ia faaitia hā māi te eia rā. Area rā te
tāmāri o tana na taata faaitia hā rā, te vai rā i
roto i teinei parau, e na te au rāa e paruru ia ratou.

Ua parau mairi te vetahi mau iroto i te ratou
mānā, ia faaitia hā te tāmāri māi te eia rā e u
na o ta ratou parau; Māi te mea ia opna te vetahi
mau taata e eia i te taa e ia faaitia i te tāmāri a te
hōe taata e hāere e eia i te taa e te Mōia, faaitia
hia tana mau taata rā no te faaitia rāa i tana eia rā,
e u mānā ratou e au aloa ia faaitia hā tana tāmā-
ri i eia rā.

Hāva rāa rahi a te mau Toohitu.

I teinei māhāna hōe ahuru māi piti no Fepuare
i te matahihi hōe taatini e vau hāere e pae ahuru
ma hūro, ua poufutu te hāva rāa rahi a te mau
Toohitu māi teie i mau nei te hūro.

Tairapa Peretitihi, te mau Toohitu: Nounou,
Nūtere, Taamu, Tairiti, Ote, Avāva ture, Poroi, pa-
pai parau. I roto i te ratou ia fare tōra, e u rāve
ratou i te ohipa i te fana rā o Nūtere o te tē-
horo hā i te ratou e faupapa vaiho, no te matacina
rā o Papeiri, o tei faare hia e te Tirimā hōro rāa
i Papeite a mānā hā i e rāua o te vaiho rā o Upā-
no no te matacina rā o Papeiri.

Ia oia tana hāva rā rā i te ititi hā e te Pe-
retitihi e ia tū hā te hōe hōhōa no te mau ture e
no te mau faaitia rāa i tana māi i tana aro. I te hio
rā, e u tū rā tana hōro rāa māi a faupapa va-
hine rā, no te mea ua hōro hā māi i roto i na māhā-
na e piti ahuru i tana hā māi te ture.

Ua faare hā te parau a tei hōro māi i tei mōro
atu; ua faaro atoa hā te parau a tei hōro e e Rā-
vāsi o Tāiva e au i te pūe IV i te trāva e 43 e te 81,
o tei hōe rāa ia rāua i te hāpao hā, e o tei ore tana
rāua i au i te parau a na fatu mōro nei, o tei
faaitia noa i te hōe taata e, eere te fatu i mōro rā.

Ia faaro hā te parau a tei hōro ture e e
faaitia te mau Toohitu, e u hāpa rā te parau faa-
ta hā e te Tirimā hōro rāa rā, o tana i faaitia
rā, e o Upāno vaiho te fatu no tana fana rā o
Nūtere. E te faaitia papū nei te mau Toohitu, e o
Upāno, e o Tairapa te fatu no tana fana rā, u
ohopa hā na ropu mau, o rāua i te fatu, ia fau-
papa paeia, e ia Upāno pae.

Ua hāpao hā te Toohitu rā o Hāretitihi, e te
hāva o te matacina e hāmaana papū i teinei hāpa-
ra.

Rave hā i Papeite, te māhāna, te avae e te
matahihi i faaitia hā i tana nei.

Tairapa Peretitihi, te mau Toohitu: Nounou, Nu-
tere, Taamu, Tairiti, Ote, Avāva ture, Poroi, papa
parau.

Te avāva nō te Tavana. RAPHAEL.